

ОИЛАДА ШАХСЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИНГ ПОЗИТИВ МУҲИТГА ТАЪСИРИ

Нарбашева Мехри Ачиловна,

психол.ф.н., доцент ТерДПИ Психология кафедраси мудури

Амонов Абдулазиз Икром ўгли

ТерДПИ Педагогика ва психология йўналиши 3 курс талабаси

Аннотация. Мазкур мақолада оила маънавиятининг оила мустаҳкамлигига таъсири, оилада соғлом маънавий муҳитни шакллантиришда ота-онанинг ўрни ва вазифалари, оила маънавияти психологияси ҳақида фикр-мулоҳазалар баён этилган.

таянч сўз ва иборалар: оила, маънавият, оилавий қадрият, нотинч оила, ота-она, таълим, тарбия, шахсий намуна

Аннотация. В данной статье рассматривается влияние семейной духовности на крепость семьи, роль и ответственность родителей в формировании здоровой духовной среды в семье, психология семейной духовности.

ключевые слова и фразы: семья, духовность, семейные ценности, неблагополучная семья, родители, образование, воспитание, личный пример

Annotation. This article examines the influence of family spirituality on the strength of the family, the role and responsibility of parents in the formation of a healthy spiritual environment in the family, and the psychology of family spirituality.

key words and phrases: family, spirituality, family values, dysfunctional family, parents, education, upbringing, personal example

Ўзбекистон Республикаси Президенти 2024 йил 7 март куни Халқаро хотин-қизлар байрами муносабати билан ташкил этилган тантанали тадбирда сўзлаган нутқида аёлларга мурожаат этиб “оилалар мустаҳкамлиги ва фарзандлар тарбиясида сизларга ишонаман, бола тарбиясига эътибор бериш, боғча ва мактабларга бориб фарзандлар ўқиши билан қизиқишда аёллар етакчи бўла олади” дедилар.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 1 мартдаги “Оила ва хотин-қизлар билан ишлаш, маҳалла ва нурунийларни қўллаб-қувватлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-81- сонли фармонида оиланинг тарбиявий-таълим салоҳиятини мустаҳкамлаш, жамиятда оилавий қадриятларни сақлаш, оилаларда маънавий-ахлоқий муҳитни яхшилаш ва уларнинг фаровонлик даражасини ошириш бош

масалалардан бири сифатида белгиланган. Бугун жамиятда оилавий келишмовчиликлар, оила аъзолар ўртасидаги вужудга келаётган турли низолар сабаб оилаларда носоғлом муҳит кузатилмоқда. Бундан ташқари оилаларнинг ижтимоий-иқтисодий барқарорлигини таъминлашга эришиш учун ҳам оиланинг маънавий-руҳий муҳити ижобий бўлишлиги лозим.

Мамлакатимиз истиқболи, келажаги учун оилалар мустаҳкамлиги, фаровонлиги ва ўсиб келаётган фарзандлар келажагини таъминлаш мақсадида давлатимиз раҳбарининг бир қатор қарор ҳамда фармонлари эълон қилинди. Унга кўра, янги тузилма ва таркибнинг ўз йўналишлари бўйича ишларни тўлақонли амалга оширилиши борасида кенг имкониятлар яратилганлиги ва шахсан Юртбошимизнинг фармон ижроси юзасидан барча бўғиндаги раҳбар ходимларга алоҳида топшириқлар берганлиги ҳар бир оилалардаги кичик муаммолар ҳам бартараф этилишини таъминлаш омили бўлмоқда. Муҳтарам Президентимиз “Оила кичик Ватан, оила тинч бўлса, бахтли бўлса, Ватан тинч бўлади” деган фикрларида катта фалсафа бор. Оилаларнинг тинчлиги албатта оиладаги маънавий муҳит барқарорлигига боғлиқ. Оиладаги маънавий иқлимнинг ижобий бўлишлиги ота-онанинг маънавиятига боғлиқдир. Агар, ота-оналар юксак маънавият эгалари бўлса, бундай оилада тарбияланаётган фарзандлар бахтли ва баркамол шахс бўлиб камол топиши муқаррар, албатта. Минг афсуски, бугун маҳаллаларимизда нотинч ва ноқобил деб номланувчи оилаларимиз учраб туради.

Тарихга назар ташласак, муқаддас “Авесто”да, буюк бобокалонларимиз Абу Наср Форобий, Абу Райхон Беруний, Ибн Сино, Алишер Навоий асарларида баркамол шахсни тарбиялашда ота-онанинг ўрни бекиёс эканлиги таъкидланган. Хусусан, Форобийнинг фалсафий таълимотида маърифатли энг яхши ахлоқий фазилатларнинг ўзида мужассам этган ота-онагина баркамол, маърифатли фарзандларни вояга етказиш эътироф этилган. Президентимиз Ш.Мирзиёев ҳам ўз чиқишларида ота-оналарнинг фарзанд тарбиясидаги масъулиятини ошириш, ота-оналик бурчи ва вазифалари хусусида куюнчаклик билан гапирмоқдалар.

Бугунги давр ота-оналарининг ўзига хос ижобий фазилатлари ҳам салбий жиҳатлари мавжудки, бу албатта оиладаги фарзанд тарбиясига ўз таъсирини кўрсатмай қўймайди.

Ҳар бир оиланинг ўзига хос бўлган маънавий муҳити мавжуд. Бу муҳитнинг соғлом ва маънан етуклиги оила боши бўлган ота-онанинг педагогик-психологик саводхонлик даражасига, иймон-эътиқодига боғлиқ. Оила деб аталмиш сирли кўрғонда миллатимиз давомчилари

бўлган фарзандлар тарбияланар экан, уларни комил шахс сифатида шаклланиши учун оила дастлабки маънавият ўчоғи бўлмоғи лозим. Кўпинча, маънавият ўчоғи дейилганда таълим муассасалари тушунилади, кўз олдимизда гавдаланади. Чунки, узлуксиз таълимнинг барча бўғинларида ёш авлодни маънан етук, ақлан комил ва жисмонан бақувват бўлиши учун саъйи-ҳаракатлар амалга оширилади. Ва, бунинг учун ҳукуратимиз томонидан барча шарт-шароитлар яратиб берилган, ёшларимиз учун кенг имкониятлар эшиги очиқ. Аммо, янги дунёга келган чақалоқ оилада илк тарбияни олади, дастлабки инсоний муносабатларни оила муҳитида қарши олиб, илк сўзларни оила-аъзоларига ином этади, дастлабки “яхши-ёмонни” оила муҳитида фарқлайди. Бизнингча, оиланинг маънавий дунёсини такомиллаштириш учун зарур руҳий хотиржамлик, ибратли руҳий муносабат, ўзаро тотувлик яратилган бўлиши зарур. Ота-оналар ўртасидаги ўзаро муносабатда ҳамжиҳатлик, меҳр-оқибат, ўзаро ҳурмат, ширинсуханлик, бир-бирига ғамхўрликнинг мавжуд бўлиши боланинг маънавий дунёсига ижобий шаклланишига таъсир қилади. Шу ўринда бир нарсани алоҳида уқтириш керакки, болалар тарбиясида асосий таъсирчан куч-қудрат, бу – Онадир. Буюк давлат ва сиёсат арбоби, мамлакатимиз биринчи Президенти И.А.Каримов айтганларидек: “Оилани ҳам, жамиятни ҳам бирлаштириб, унга файзу барокат киритадиган, хонадонларимизни меҳр-муҳаббат, нафосат, эзгулик нури билан мунаввар қиладиган зотлар ҳам аслида мўътабар оналардир”. Шундай экан, оила муҳити, қолаверса, болаларнинг келажаги, уларнинг руҳий дунёси ижтимоий тасаввурларининг ижобий ва бой бўлиши кўп жиҳатдан оналарга боғлиқ. Тарихдан маълумки, онасидан эшитган дostonлару-ривоятлар таъсирида катта ёзувчи-ижодкорлар етишиб чикқан. Шунинг учун оналар болани илк ёшиданок китоб билан ошно қилиш, халқ оғзаки дурдоналаридан баҳраманд этиш, муомала ва меҳнатсеварликда шахсий намуна-ибрат кўрсатиш орқали маънавий комилликка эришишга ёрдам бермоғи лозим.

Шунингдек, оилада бўш вақтни тўғри ва самарали режалаштириш, оила-аъзоларининг барчаси учун фойдали бўлган юмуш ва машғулотлар билан шуғулланиш ҳам мақсадга мувофиқдир. Бу ишда албатта, оналар кўпроқ ташаббусни қўлга олмағи, ҳар бир фарзанднинг қизиқишлари ва қобилиятларини инобатга олиб машғулотни танлай билиши ва фарзандларга ўз таклифини билдирмоғи лозим. Айниқса, мактабгача, бошланғич ва ўрта мактаб ёшидаги болалар билан телекўрсатувларни биргаликда томоша қилиш, биргаликда фикрлашиш

ота-она билан фарзанд ўртасида самимий муносабатлар шаклланишига ёрдам беради. Бунда ота-оналар фарзандининг дунёқарашини, турли воқеликларга муносабатларини, билим даражасини таҳлил қилиш имкониятига эга бўлади.

Фарзандлар ота-онасининг юриш-туришларини, муомаласини, кўшнилари, ўртоқлари билан қандай гаплашишларини кузатадилар. Шунинг учун ёш болалар олдида мақтаниш ёки бошқаларни ғийбат қилиш мутлақо ёмон одат бўлиб, болаларга салбий таъсир кўрсатади.

Агар боланинг отаси ёки онаси бошқаларга нисбатан кўпол, бадфеъл бўлса, сержаҳл бўлса, арзимаган нарсалар устида ғавғо кўтарса, ўз боласининг асабини бузади, бу ҳол боланинг психикасига ёмон таъсир этади. Бундай шароитда ахлоқий ва эстетик тарбияга ўрин қолмайди. Болаларда юксак ҳисларни таркиб топтириш, комил шахс сифатида вояга етказиш учун оиладаги катталар ўзлари ахлоқий меъёрларга тўла амал қиладиган кишилар бўлишлари лозим.

Оилада болаларни саранжом-саришталикка, озодаликка ўргатиш, ўз буюмларини, кийим-кечакларини эҳтиёт қилишга одатлантириш уларда интизомни тарбиялабгина қолмай, балки бошқаларнинг меҳнатини қадрлаш ва ҳурмат қилишга ўргатади.

Оилада ота-онанинг биргаликдаги ўзаро муҳаббати асосида қурилган оилани муқаддас сақлаш, уни моддий ва маънавий барқарорлигини таъминлашда ҳамкор ва ҳамфикр бўлиш асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. Оиладаги маънавий соғлом муҳитни яратиш ҳам ота, ҳам онага боғлиқ. Баъзан жаҳл чиққанда бир-бирини тушуниш ва эъзозлаш, бир-бирига ишонч, меҳнат тақсимотини тўғри йўлга қўйиш, фарзанд тарбиясида бир хилда маъсуллик ота-онанинг оила олдидаги бурчидир. Оила аввало маънавият ўчоғи сифатида мурғак қалб эгалари бўлмиш фарзандлар келажакни таъминловчи инсонпарварлик, оилапарварлик каби ижобий хислатларни, фазилатларни тарбиялаш лозим. Бунинг учун ота-оналар кенг дунёқарашга эга, миллатимизга хос бўлган қадриятларини билиши, буюк аجدодларимиз маънавий меросларидан бохабар бўлмоғи, шунингдек, замонавий ва халқ педагогикаси илмини ўзлаштиришлари мақсадга мувофиқдир. Зеро, шахснинг маънавиятига пойдевор оилада қўйилади, ва фарзанд маънавиятининг юксак бўлишида ота-онанинг шахсий намунаси энг муҳим омил саналади.

Хулоса ўрнида демокчимизки, оиладаги маънавий-ахлоқий қадриятларни мустаҳкамлашга оид қатор ишлар баробарида бўлажак ота-

оналарга, ёш ота-оналаримизга, фарзанд камол топаётган оилаларга маънавий камолат ва баркамоллик сабоқларини сингдириб бориш бош масала бўлмоғи лозим. Маънавий комиллик бўлган хонадон тинч, фарзандлари эса бахтиёр бўлади, барчамизнинг асосий мақсадимиз ҳам айнан шунга эришишдир. Энг асосийси оилавий низолар камаяди ёки бархам топади.

АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Оила ва хотин-қизлар билан ишлаш, маҳалла ва нурунийларни қўллаб-қувватлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-81- сонли фармони (01.03.2022)
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустақамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 2018 йил 2 февралдаги №5325-сон Фармони
3. Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас куч. Т., 2018
4. Норбошева М.А. Оилада маънавий тарбияни такомиллаштиришда мумтоз асарларнинг ўрни\\ ж.Педагогика ва психологияда инновatsиялар . 2020 -3-сон, 8-жилд. 15-21 б

